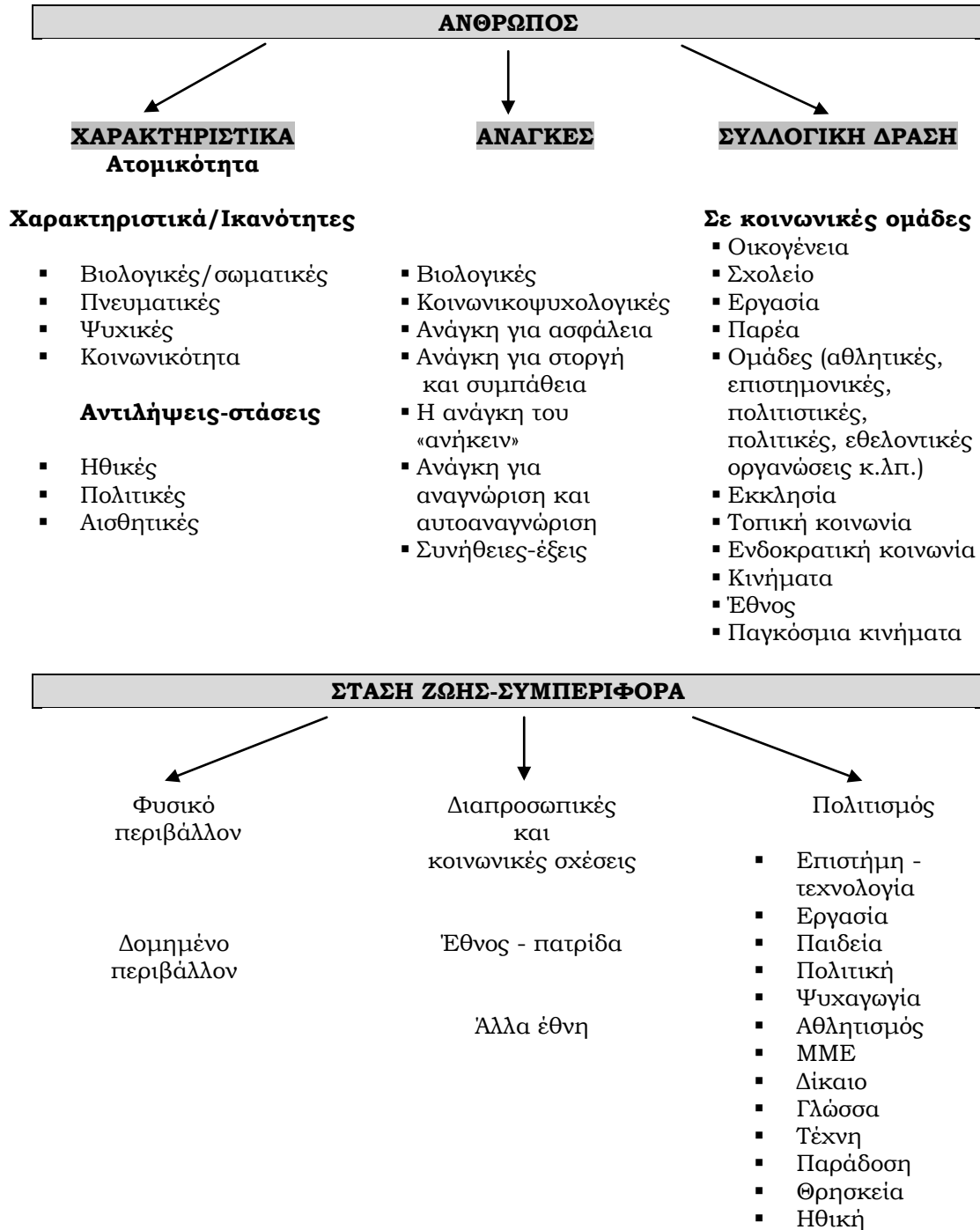

2.2. ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

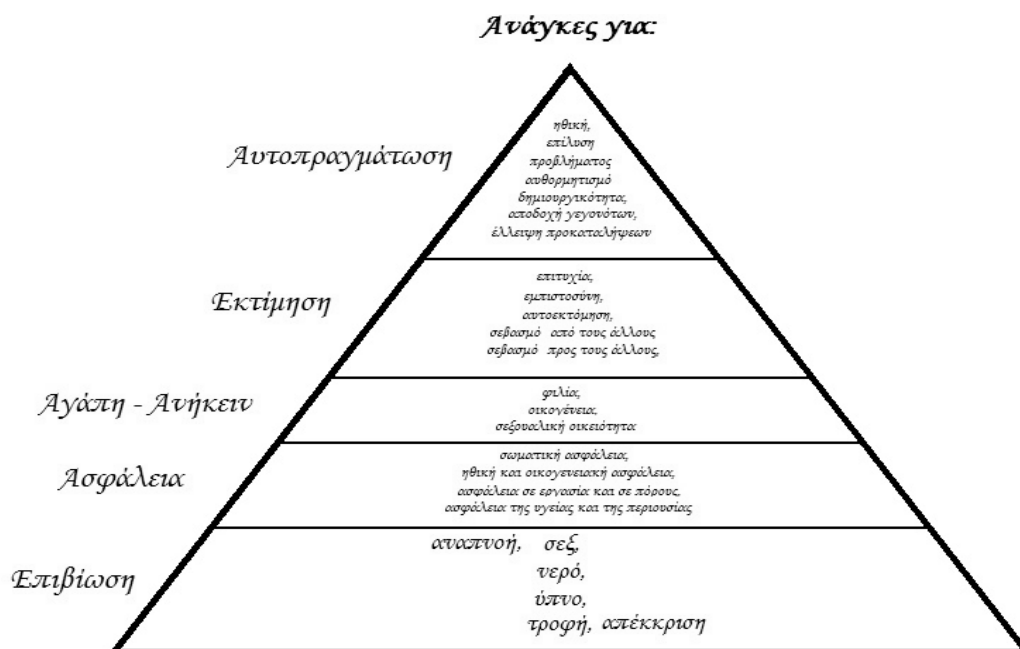

Εισαγωγή

Τα θέματα των κειμένων και της έκθεσης είναι ανθρωποκεντρικά, αφού κοινό σημείο αναφοράς και προβληματισμού είναι **ο άνθρωπος**. Ο προβληματισμός και οι απόψεις των κειμενογράφων αλλά και οι δικές μας, όταν συντάσσουμε κείμενα, αναφέρονται στον άνθρωπο και τη γενικότερη στάση του αναφορικά με την προσωπική ζωή του, τις σχέσεις με τους συνανθρώπους του στο στενό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, **τη στάση** του απέναντι στα πολιτισμικά στοιχεία που παράγει ή καταναλώνει, τη σχέση του με τη φύση και το τεχνητό περιβάλλον στο οποίο ζει και δραστηριοποιείται.

Επομένως, για να μπορούμε να καταθέσουμε εμπειριστατωμένες απόψεις και να αιτιολογήσουμε **ενέργειες, αντιλήψεις, συμπεριφορές, στάσεις ζωής, προβλήματα και φαινόμενα που εμφανίζονται στη ζωή των ανθρώπων και των κοινωνικών ομάδων**, είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε τόσο τις ανάγκες και τα κίνητρα συμπεριφοράς του ανθρώπου όσο και τα στοιχεία της προσωπικότητας και των συνθηκών που τη διαμορφώνουν και ωθούν τον άνθρωπο σε συγκεκριμένες ενέργειες και επιλογές.

A. ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ανάγκη

Η έννοια ανάγκη είναι συνυφασμένη με την ύπαρξη του ανθρώπου και σημαίνει το δυσάρεστο αίσθημα που δημιουργείται από την έλλειψη συγκεκριμένου αγαθού και εκφράζεται με την επιθυμία να το αποκτήσει.

Αγαθό

Είναι το μέσο με το οποίο καλύπτεται η ανάγκη. Η πλήρωση των αναγκών με αγαθά συνοδεύεται από ευχάριστα συναισθήματα, από ψυχική ευφορία, ενώ όταν ματαιώνεται η ικανοποίησή τους επακολουθεί δυσφορία, δυσαρέσκεια. Λόγω της ιδιότητας που έχει το αγαθό να μεταβάλλει τη δυσαρέσκεια που προέρχεται από την έλλειψή του σε ευχαρίστηση, η απόκτηση αγαθών αποτελεί βασική επιδίωξη τόσο σε επίπεδο προσωπικής ζωής όσο και σε επίπεδο κοινωνικής και εθνικής ζωής.

ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ο πολιτισμός, ως έκφραση της ενεργητικότητας των ανθρώπων και ως σύνολο υλικών και άυλων αγαθών, συνδέεται άμεσα με τις ανάγκες των μελών μιας κοινωνίας, οι οποίες αποτελούν το βασικό κίνητρο για την ανάπτυξη και εκδήλωση συλλογικής δράσης.

Κοινωνία και πολιτισμός, επομένως, είναι έννοιες αλληλένδετες, αφού η κοινωνία με την εργασία της (πνευματική ή χειρωνακτική) παράγει/δημιουργεί υλικά ή άυλα επιτεύγματα/αγαθά, τα οποία αξιοποιεί για την κάλυψη των αναγκών του ανθρώπου, δηλαδή τη βελτίωση των υλικών όρων διαβίωσης και της γενικότερης ποιότητας ζωής.

ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ κίνητρα δράσης

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

υλικά και πνευματικά αγαθά

✓ Φυσιολογικές-βιολογικές	➤ Επιστήμη - τεχνολογία
	➤ Οικονομία - εργασία
	➤ Δομημένο περιβάλλον
✓ Πνευματικές-γνωστικές	➤ Επιστήμη
	➤ Παιδεία
	➤ Εκπαίδευση
	➤ Γλώσσα
	➤ Πληροφόρηση - ΜΜΕ
✓ Κοινωνικές	➤ Κοινωνική ζωή - θεσμοί
	➤ Ηθική ζωή - αξίες
	➤ Πολιτική ζωή
✓ Ψυχικές	➤ Τέχνη
	➤ Ψυχαγωγία
	➤ Αθλητισμός
	➤ Θρησκεία

ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΩΣ ΚΙΝΗΤΡΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Είδη αναγκών

Φυσιολογικές-βιολογικές, πνευματικές-γνωστικές, κοινωνικές, ψυχικές.

Φυσιολογικές-βιολογικές ανάγκες

Οι φυσικές ανάγκες ή ανάγκες επιβίωσης αναφέρονται στη φυσική υπόσταση του ανθρώπου, δηλαδή του επιβάλλονται από τη φύση (π.χ. τροφή, νερό, ύπνος, ανάπαυση, κατάλληλη θερμοκρασία, ανάγκη για κίνηση, εκτόνωση της ενεργητικότητας, εναλλαγή).

Υλικές ανάγκες και οικονομία: Είναι αυτονόητο ότι οι βιολογικές ανάγκες ρυθμίζουν σε πολύ μεγάλη κλίμακα την οργανωμένη οικονομική δραστηριότητα. Για την ικανοποίησή τους λειτουργεί ένα πλήθος βιομηχανιών και μεγάλος αριθμός επαγγελματικών ειδικοτήτων που αποβλέπει στην εξυπηρέτησή τους.

Οι τρόποι και τα μέσα με τα οποία ικανοποιούνται οι βιολογικές ανάγκες εναλλάσσονται μέσα από την πολιτισμική πραγματικότητα και την παράδοση. Η οικονομία τροφοδοτείται από την ύπαρξή τους. Η οικονομία με τη σειρά της τις τροφοδοτεί, τις προκαλεί και τις ενδυναμώνει (π.χ. καταναλωτισμός).

Ανάγκη για ασφάλεια

Υπάγεται και αυτή στην κατηγορία των βιολογικών αναγκών, διότι συνδέεται άμεσα με την επιβίωση του ανθρώπου.

Η ανάγκη για ασφάλεια καλύπτεται με διάφορα πολιτισμικά στοιχεία, όπως: κατοικία, χρηστικά αντικείμενα εξοπλισμού του σπιτιού, πόλεις, οχυρώσεις, αποταμίευση, κοινωνική ασφάλιση και κάθε είδους ασφάλειες.

Ψυχικές ανάγκες

Καλούνται οι ανάγκες που σχετίζονται με τον ψυχισμό του ανθρώπου (ψυχική ικανοποίηση - αυτοσυναίσθημα) και εκδηλώνονται με την ανάγκη του για πρόοδο, δημιουργία, μόρφωση, ψυχαγωγία, τουρισμό κ.λπ.

Ανάγκη για αναγνώριση και αυτοαναγνώριση

Εκδηλώνεται ως επιθυμία για παραδοχή, επιδοκιμασία, εκτίμηση, απόκτηση φήμης και δόξας, απαίτηση για σεβασμό της αξιοπρέπειας του ατόμου, ως πεποίθηση πως η τιμή και η υπόληψη του ανθρώπου αποτελούν «αγαθό» ανεκτίμητο που πρέπει να διαφυλαχθεί.

Δεν εκδηλώνεται στον ίδιο βαθμό και με την ίδια ένταση σε όλους τους ανθρώπους και συνδέεται στενά με την κοινωνική ζωή και την ποιότητα των θεσμών κοινωνικοποίησης.

Αποτελέσματα

Αποτελεί βασική κινητήρια δύναμη της συμπεριφοράς και εκδηλώνεται με ένα πλατύ φάσμα ψυχικών αντιδράσεων:

- Υιοθέτηση συμπεριφοράς αποδεκτής από το κοινωνικό σύνολο (φόβος απόρριψης, άσκησης κοινωνικού ελέγχου), μεγιστοποίηση των προσπαθειών του ατόμου για ατομική βελτίωση και πρόοδο, επιμονή, υπομονή, ανάγκη για υστεροφημία, δημιουργικότητα, επιτυχία στην επαγγελματική και κοινωνική ζωή.

- Η ανάγκη για δύναμη που συνδέεται με την αυτάρκεια την αποτελεσματικότητα και την επιρροή ωθεί τα άτομα σε ένταξη σε πολιτικά κόμματα εξουσίας ή στην επιδίωξη για αναρρίχηση σε ύπατα αξιώματα με διάφορους θεμιτούς (αξιοκρατία) ή αθέμιτους τρόπους (αναξιοκρατία).

- Τα νεαρά άτομα, τα άτομα που αλλάζουν κοινωνικό περιβάλλον, άτομα αβέβαια για τις ικανότητες και τα προσόντα τους, εκφράζουν έντονα αυτή την ανάγκη και με ποικίλους τρόπους, μερικές φορές ακραίους (προκλητικότητα, επιδειξιομανία, αρχομανία, υπερτροφική τάση για προβολή και ανάδειξη, επιδειξη δύναμης και επιβολής).

- Η διαφήμιση πολυτίμων αντικειμένων, αυτοκινήτων, κατοικιών και ποικιλίας καταναλωτικών αγαθών αποβλέπουν στη διέγερση της ανάγκης για αναγνώριση και καλλιεργούν την τάση του ανθρώπου να καταναλώνει αντικείμενα που θα τον κάνουν να νιώθει «ανώτερος».

Ανάγκη για στοργή και συμπάθεια

Εκδηλώνεται με διάφορους συναισθηματικούς δεσμούς και είναι πιο ισχυρή σε άτομα νεαρά σε ηλικία ή αδύναμα (βρέφη, νήπια, γέροντες, πάσχοντες, ανέστιους, απόρους κ.λπ.).

Όλοι οι άνθρωποι έχουν ανάγκη συμπάθειας, συναισθηματικής συμπαράστασης, συναδελφικότητας, αλληλεγγύης, που αποτελούν παράγοντες απαραίτητους και προϋπόθεση ψυχικής ισορροπίας και ευεξίας, γι' αυτό δημιουργούν διαπροσωπικές σχέσεις (φιλία, οικογένεια) που προσφέρουν συναισθηματική στήριξη.

Το κράτος, από την άλλη πλευρά, αναπτύσσει τη λεγόμενη κοινωνική πολιτική πρόνοιας για τους πάσχοντες ή τους οικονομικά ανίσχυρους, η οποία πραγματώνεται με κρατική μέριμνα, πρόνοια, λειτουργία κοινωνικών υπηρεσιών (νοσοκομεία, ορφανοτροφεία, ΚΑΠΗ, γηροκομεία κ.λπ.).

Πολλοί άνθρωποι όμως εκδηλώνουν έντονη την ανάγκη να στρέφουν προς τον συνάνθρωπο τα φιλάλληλα αισθήματα και διαθέσεις τους. Η κοινωνική και ανθρωπιστική προσφορά γίνεται κεντρικός πόλος του ψυχικού τους βίου και η ζωή τους αποκτά νόημα με τη διακονία των πασχόντων, π.χ. φιλανθρωπία, αλtruισμός, αυτοθυσία, δωρεές, χορηγίες, ανθρωπιστική δράση (ΜΚΟ, π.χ. Γιατροί Χωρίς Σύνορα, Διεθνής Αμνηστία).

Η διαφήμιση επικαλείται τη διάθεση του ανθρώπου να εκφράζει τα συναισθήματα αγάπης και καλλιεργεί την τάση του να εκφράζει τα συναισθήματά του με υλικά αγαθά.

Στην επαγγελματική ζωή τα κίνητρα για ετεροκεντρική συμπάθεια και κοινωνική προσφορά αποτελούν βασική προϋπόθεση για την επιλογή επαγγελματιών υγείας, πρόνοιας, περίθαλψης.

Πνευματικές ανάγκες (άτομο, πολιτεία, οικονομία)

Η επιθυμία για έρευνα, για γνώση είναι έμφυτη στον άνθρωπο και αναγνωρίζεται ως αυθύπαρκτη αξία ήδη από την κλασική αρχαιότητα. Δεν είναι εξίσου ισχυρή σε όλους. Ωστόσο αποτελεί ισχυρό κίνητρο:

- για τα άτομα (συμμετοχή επιστημόνων σε επικίνδυνες αποστολές, επαγγελματική επιλογή σε κέντρα έρευνας, σταθμούς παρατηρήσεων, επιστημονικά επαγγέλματα, διάθεση του ελεύθερου χρόνου για μελέτη, βιβλιαναγνωσία, παρακολούθηση διαλέξεων κ.λπ.)

- για την πολιτεία, η οποία μεριμνά για την ίδρυση εκπαιδευτικών θεσμών (σχολεία όλων των βαθμίδων, κέντρα λαϊκής επιμόρφωσης, βιβλιοθήκες, ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά εκπαιδευτικά προγράμματα, χρήση και εξάπλωση των ηλεκτρονικών υπολογιστών - διαδίκτυο)

- για την προαγωγή οικονομικών κλάδων που ασχολούνται με την προμήθεια των μέσων για την ικανοποίηση αυτής της γνωστικής ανάγκης (βιομηχανίες χαρτιού, τυπογραφικά μηχανήματα, εκδοτικοί οίκοι, επιστημονικά όργανα έρευνας, εποπτικά μέσα κ.λπ.).

Κοινωνικές ανάγκες (κοινωνία και κοινωνικοί θεσμοί)

Ανάγκη του «ανήκειν»: έντονη στον άνθρωπο εκδηλώνεται η ανάγκη για ανθρώπινη επαφή, επικοινωνία, η ανάγκη του να αισθάνεται ότι ανήκει κάπου.

Οι κοινωνικές ανάγκες:

- υπαγορεύουν στον άνθρωπο συγκεκριμένο τρόπο ζωής (π.χ. ντύσιμο, ομιλία, συμπεριφορά, επιλογές, γλωσσικό κώδικα κ.λπ.)

- οδηγούν στη δημιουργία κοινωνικών ομάδων (κοινωνικοί θεσμοί, σύλλογοι, κόμματα, νεολαίες, κινήματα κ.λπ.)

- προωθούν τη δημιουργία κοινωνικών θεσμών (οικογένεια, παρέα, πολιτιστικές ή αθλητικές ομάδες κ.λπ.) που καλύπτουν την έντονη ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνική ένταξη.

ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΩΣ ΚΙΝΗΤΡΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

A. Έμφυτα κίνητρα

Κίνητρο

Ως κίνητρο θεωρείται οτιδήποτε κινεί, ωθεί το άτομο σε ενέργεια και δράση, ελκύει και προσανατολίζει την ενεργητικότητά του για την απόκτηση υλικών ή πνευματικών αγαθών για την κάλυψη των αναγκών του.

«Ο Maslow υποστήριξε ότι ο βαθμός παρακίνησης του ανθρώπου επηρεάζεται από τον βαθμό μη ικανοποίησης των αναγκών, και ότι παρακινήτικες είναι οι ανάγκες όταν δεν ικανοποιούνται. Άρα κριτήριο υποκίνησης είναι η ανικανοποίητη ανάγκη.

»Επίσης ο Maslow υποστήριξε ότι απόλυτη ικανοποίηση των αναγκών δεν υπάρχει και ότι σε έναν μέσο άνθρωπο ικανοποιούνται κατά 85% οι φυσιολογικές του ανάγκες, 70% οι ανάγκες για ασφάλεια, 50% οι κοινωνικές ανάγκες, κατά 40% η ανάγκη για αυτοεκτίμηση και κατά 10% οι ανάγκες για αυτοολοκλήρωση.

»Το μοντέλο του Maslow δεν είναι στατικό αλλά μεταβάλλεται, εξελίσσεται μέσα στον χρόνο και επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες όπως ο πολιτισμός, η ανάπτυξη, η τεχνολογία, οι προσδοκίες, οι μεταβολές αξιών κ.ά. Μετά από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν οι ιεραρχικές δομές κατά Maslow μπορεί να διαφέρουν από τόπο σε τόπο και από χώρα σε χώρα λόγω κουλτούρας και κοινωνικών δομών. Επίσης παρατηρήθηκε διαφοροποίηση της ιεραρχίας των αναγκών σε διάφορα κλιμάκια και επίπεδα εργαζομένων» [<http://marketing-lexicon.pblogs.gr>].

B. Επίκτητα κίνητρα

Εκτός από τα έμφυτα κίνητρα (ένστικτα, ορμές, βιολογικές ανάγκες), που συνδέονται με την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του ανθρώπου, υπάρχουν και τα επίκτητα κίνητρα, τα οποία εξυπηρετούν τις ψυχικές και κοινωνικές του ανάγκες. Τα κίνητρα αυτά είναι αποτέλεσμα μάθησης και κοινωνικών περιβαλλοντικών επιδράσεων. Ο τρόπος ικανοποίησής τους ποικίλλει από άτομο σε άτομο.

ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΕΞΕΙΣ

Κάποιες συνήθειες, όταν ενδυναμώνονται, εξελίσσονται σε έξεις, ροπές και πάθη (π.χ. ναρκωτικά, αλκοόλ, κάπνισμα, χαρτοπαιξία, τζόγος) και τότε γίνονται αισθητές ανάγκες στον άνθρωπο. Η εκκρεμότητα στην πραγμάτωσή τους δημιουργεί εσωτερική ένταση, δυσφορία και αναταραχή, γεννά ένα οδυνηρό αίσθημα στέρξης. Αποτελέσματα: αυτοκαταστροφικές τάσεις, οικογενειακά προβλήματα, ηθικός εκφυλισμός, βία, εγκληματικότητα, παραοικονομία.

ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΑΞΙΕΣ

Τα πρότυπα και οι αξίες του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη συμπεριφορά και τις δυνάμεις που τη διέπουν, γι' αυτό θεωρούνται σταθερό σύστημα αναφοράς σε οποιαδήποτε απόπειρα ερμηνείας των στάσεων και των αντιδράσεων των ανθρώπων. Υπάρχουν ευγενή κίνητρα (αγάπη, φιλαλληλία, φιλοπατρία, φιλομάθεια κ.λπ.) και ταπεινά (εγωισμός, φιλοχρηματία, μίσος κ.λπ.).

Αποτελέσματα

Άτομο: Τα ιδανικά ερεθίζουν και κινητοποιούν τη βούληση του ανθρώπου, τον στρέφουν προς αυτά, για να βρει την ευτυχία και την αυτοπραγμάτωσή του. Με την αφοσίωσή του στις αξίες και τα ιδανικά υπερβαίνει τον ατομικό ωφελιμισμό, απομακρύνεται από τις κακές συνήθειες και τα πάθη του. Εκδηλώνει αγωνιστικότητα, θάρρος, πίστη, τόλμη, υπομονή, αντλεί δύναμη από τις αξίες. Θυσιάζει πολλές φορές άλλα αγαθά, υγεία, φιλία ή και τη ζωή του ακόμη (π.χ. βασανιστήρια, φυλακίσεις, χλευασμός, εξορίες, θάνατος για την υπεράσπιση μιας ιδέας). Αναπτύσσονται έτσι η κοινωνικότητα και η αλληλεγγύη, επιτυγχάνονται η πρόταξη του κοινωνικού έναντι του ατομικού συμφέροντος, ο εξευγενισμός και ο εξανθρωπισμός του ανθρώπου, η ηθικοποίηση.

Πολιτεία: Η πολιτεία, που χαρακτηρίζεται από ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό, θεσπίζει μέτρα, νόμους, θεσμούς που προασπίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, αφού αναγνωρίζονται ως βασικές αξίες της ζωής η αντιμετώπιση του ανθρώπου ως αξίας, ο σεβασμός στην ανθρώπινη ζωή και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται ως σκοπός και όχι ως μέσον, επικρατεί η δικαιοσύνη, δημιουργούνται κοινωνικές συνθήκες που διευκολύνουν την ομαλή ένταξη των νέων και προάγουν την κοινωνική γαλήνη, προάγεται η συνεργασία σε όλους τους τομείς της συλλογικής δράσης.

Κοινωνία: Αποφεύγονται οι ακρότητες, γίνονται σεβαστοί οι νόμοι και οι θεσμοί, αποτρέπονται οι συγκρούσεις. Προωθούνται η διαλλακτικότητα, η ανεκτικότητα, ο διάλογος.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

Η κοινωνία για την προώθηση και επίτευξη των επιδιώξεών της θεσπίζει κίνητρα σε όλους τους τομείς της ζωής (σχολείο, εργασία, οικονομία, αθλητισμός κ.λπ.). Αυτά μπορεί να είναι ή *ηθικές διακρίσεις* (έπαινοι, βραβεία κ.λπ.) ή *οικονομικές παροχές* (επιδοτήσεις, επιδόματα, πριμ παραγωγικότητας, προνομιακή μεταχείριση κ.λπ.) ή *κοινωνικές παροχές* (διπλώματα, τιμητικές διακρίσεις, δωρεάν χορηγίες, δημόσια προβολή κ.λπ.). Τα

κίνητρα λοιπόν εκπληρώνουν και προωθούν συγκεκριμένους ατομικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Ο ρόλος τους (θετικός ή αρνητικός) εξαρτάται από τη φύση των κινήτρων και από τη χρήση που κάνει ο άνθρωπος στο συγκεκριμένο πλαίσιο των θεσμών και του αξιολογικού συστήματος μιας κοινωνίας.

Αν στην κοινωνία δεν επικρατεί η αξιοκρατία, η κοινωνική δικαιοσύνη, ένα υγιές αξιολογικό σύστημα, αν δεν επιβραβεύονται η εργατικότητα, η υπευθυνότητα και άλλες υγιείς στάσεις ζωής, τότε το άτομο οδηγείται στον ατομισμό, την ηθική διαφθορά, τον καιροσκοπισμό, με λίγα λόγια στην επιδίωξη του ατομικού του συμφέροντος με κάθε τρόπο και μέσο.

B. Προσωπικότητα

Προσωπικότητα λέγεται το σύνολο των βιολογικών, πνευματικών, ψυχικών, ηθικών και κοινωνικών ιδιοτήτων του ανθρώπου που τον διαφοροποιούν από τους υπόλοιπους ανθρώπους. Η προσωπικότητα είναι κάτι περισσότερο από την ατομική ιδιοσυστασία, την ιδιοσυγκρασία τις νοητικές και συναισθηματικές ιδιότητες του ανθρώπου. Πρόκειται για μια σύνθετη έννοια που αναφέρεται στον τρόπο που ένα άτομο ενεργεί και αντιδρά στις διάφορες καταστάσεις, αντιμετωπίζει τη ζωή, εκπληρώνει τις ανάγκες του. Υπό αυτό το πρίσμα, ως προσωπικότητα εννοούμε την αρμονική σύνθεση όλων των σωματικών, πνευματικών και ψυχικών λειτουργιών του ανθρώπου

Η ολοκλήρωση της προσωπικότητας συντελείται σταδιακά και ανεπαίσθητα και προϋποθέτει τελειοποίηση **του σώματος, της ψυχής και του πνεύματος**. Η ολοκλήρωση της προσωπικότητας είναι ένας αδιάκοπος και συνειδητός αγώνας, αφού απαιτεί εκγύμναση και υγιεινή διατροφή για τη διατήρηση της σωματικής υγείας, καλλιέργεια και παιδεία για την ανάπτυξη του πνεύματος και γνώση και βίωση των ηθικών αρχών για τη διαμόρφωση του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου και ηθικοποίηση της προσωπικότητας.

Το άτομο, στην προσπάθειά του να φτάσει **στην ωριμότητα**, περνά από ορισμένα στάδια εξέλιξης, καθένα από τα οποία περιλαμβάνει ορισμένες δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες αυτές αποβλέπουν στο να μεταφέρουν το άτομο από το στάδιο εξάρτησης στο στάδιο της ανεξαρτησίας, από το στάδιο του εγωκεντρισμού στο στάδιο της κοινωνικοποίησης και από το στάδιο της μη παραγωγικότητας στο στάδιο της ικανότητας για παραγωγή. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις το άτομο καταβάλλει προσπάθεια να ικανοποιήσει **τις ανάγκες και τις επιθυμίες του** έτσι ώστε να μη διασαλευθεί η ομαλή συμβίωση των μελών της κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει. Σ' αυτή του την προσπάθεια χρησιμοποιεί διαφορετικούς **τύπους συμπεριφοράς** για την ικανοποίηση των αναγκών του από τη μια και για τη διατήρηση του γοήτρου του από την άλλη.

Οι άνθρωποι λοιπόν **διαφέρουν** μεταξύ τους εξαιτίας όλων αυτών των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, που μοιάζουν με ένα μωσαϊκό από παράταιρες ψηφίδες και αλληλοεπηρεάζονται και κατευθύνουν τη δράση και **τις στάσεις τους**. Κάθε άτομο είναι μοναδικό, διαθέτει πλήθος ιδιαιτερότητες, ικανότητες, δεξιότητες, κλίσεις, ταλέντα, δημιουργικότητα.

Παρά το γεγονός ότι η προσωπικότητα αποτελεί ένα αδιάσπαστο σύνολο χαρακτηριστικών τα οποία αλληλεπιδρούν και αλληλοεπηρεάζονται, για καθαρά μεθοδολογικούς λόγους, όταν τα ζητούμενα αναφέρονται στον άνθρωπο ,ανικνεύουμε απαντήσεις στα στοιχεία της ανθρώπινης φύσης:

1. βιολογικά χαρακτηριστικά	5. ηθικές αντιλήψεις - συμπεριφορά
2. πνευματικά χαρακτηριστικά	6. αισθητικές αντιλήψεις
3. ψυχικά χαρακτηριστικά	7. πολιτικές αντιλήψεις – πολιτική συμπεριφορά
4. κοινωνικά χαρακτηριστικά	

Βιολογικά χαρακτηριστικά

Οι άνθρωποι διακρίνονται σε φυλές ανάλογα με τα εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά τους. Ωστόσο, ανεξάρτητα από τις φυλετικές ιδιαιτερότητες, όλοι οι άνθρωποι διακρίνονται για τη σωματική τους διάπλαση, την εξωτερική τους εμφάνιση, το ύψος, τη φυσική τους κατάσταση, την υγεία, τη μυϊκή δύναμη, την ομορφιά κ.λπ. Τόσο ο γενετικός όσο και οι περιβαλλοντικοί παράγοντες επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τη σωματική διαμόρφωση του ανθρώπου.

ΘΕΤΙΚΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Σωματική κατάσταση

Υγεία, σωματική ευεξία, ευρωστία, καλή φυσική κατάσταση, αντοχή, μακροζωία, αναζωογόνηση του σώματος, εκτόνωση νευρικών καταστάσεων και ενεργητικότητα, ανάπτυξη σωματικών δυνάμεων, ζωτικότητα, ακμαιοσύνη, ρώμη, δυναμικότητα, θαλερότητα, ευκινησία, άρτια σωματική διάπλαση, ευκαμψία, ευλυγισία, μυϊκή ενδυνάμωση, αρμονική ανάπτυξη και λειτουργία των οργάνων του σώματος, του μυϊκού, αναπνευστικού και κυκλοφορικού συστήματος

Εξωτερική εμφάνιση

Συμμετρία και ωραιότητα των μελών του σώματος, αρμονική φυσική/σωματική διάπλαση

Προϋποθέσεις

Σε ατομικό επίπεδο

Σωστή και υγιεινή διατροφή, άσκηση, αθλητισμός, παιχνίδι

Σε επίπεδο θεσμών

Κοινωνικό κράτος, δημόσιο σύστημα υγείας: καταπολέμηση των ασθενειών, της πείνας, του υποσιτισμού, πρόληψη

Σωματική κατάσταση

Ασθένεια, σωματικά ελαττώματα, αναπηρία, σωματική αδυναμία, καχεξία, κακή φυσική κατάσταση, αδυναμία, εξασθένηση, μειωμένη αντοχή, κόπωση, αδράνεια, ραθυμία, ατονία, εξάντληση, φθορά, εξασθένηση του ανοσοποιητικού συστήματος, μαλθακότητα

Εξωτερική εμφάνιση

Παχυσαρκία, δυσμορφία

Παράγοντες δυσμενείς/αιτίες

Σε ατομικό επίπεδο

Καθιστική ζωή, αποχή από γυμναστική/αθλητισμό/περπάτημα, θόρυβοι, καταχρήσεις, κάπνισμα, κατανάλωση αλκοόλ, χρήση ναρκωτικών, νευρική ανορεξία, κακή διατροφή, κατανάλωση τυποποιημένων «πλαστικών τροφίμων» ή μεταλλαγμένων τροφίμων

Σε επίπεδο θεσμών, γενικότερων συνθηκών

Απουσία κοινωνικού κράτους: επιδημίες, λιμοί, επικίνδυνες εργασιακές συνθήκες, οικολογικά προβλήματα, εμπορευματοποίηση της

υγείας, πείνα, υποσιτισμός, έλλειψη πόσιμου νερού κακοποιήσεις, βασανιστήρια, δουλεία, δουλεμπόριο, πορνεία, εμπόριο οργάνων, ανθρωποπειραματόζωα, σεξουαλική κακοποίηση, βία, πόλεμος, φυλακίσεις

Πνευματικά χαρακτηριστικά

Ο άνθρωπος ως έμβιο ον διακρίνεται από τους άλλους ζωντανούς οργανισμούς, επειδή διαθέτει **νοημοσύνη** και –λόγω του μεγάλου και σύνθετου εγκεφάλου– την **ικανότητα να αρθρώνει λόγο**, να έχει συνείδηση και να δημιουργεί **κοινωνικές σχέσεις**. Η νόηση και οι άλλες ψυχικές διεργασίες μάς επιτρέπουν να οργανώνουμε και να ταξινομούμε, να αναλύουμε και να επεξεργαζόμαστε τα δεδομένα της εμπειρίας μας, να ανταποκρινόμαστε στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος, αλλά και να επιδρούμε στο περιβάλλον, μεταμορφώνοντάς το και επιβάλλοντας καινούργιες σχέσεις στην ίδια τη φύση, δημιουργώντας πολιτισμό. Οι διάφορες νοητικές λειτουργίες δεν ενεργούν μεμονωμένα, αλλά η μία στηρίζεται στην άλλη και η καθεμιά αποτελεί προϋπόθεση για όλες τις άλλες, έτσι ώστε ο συνδυασμός όλων μαζί αποτελεί τον ψυχονοητικό μας κόσμο.

Το σημαντικότερο απ' όλα στη διαδικασία της σκέψης των ανθρώπινων όντων είναι η ικανότητά τους να εκφράζουν τη σκέψη τους με φωνητικούς συνδυασμούς ήχων, δηλαδή λεκτικά σύμβολα που αποτελούν **τη γλώσσα**. Με τον όρο γλώσσα εννοούμε ένα επινοημένο σύστημα λεκτικών συμβόλων με το οποίο επικοινωνούμε και ανταλλάσσουμε μηνύματα. Με τον λόγο (οργανωμένα σύνολα λέξεων σε προτάσεις) εκφράζουμε τη βούλησή μας, ιδέες, πληροφορίες, συναισθήματα, επιχειρήματα κ.λπ.

Ο λόγος επέτρεψε στον άνθρωπο να περνάει από το υπαρκτό και συγκεκριμένο στο αφηρημένο, γιατί χάρη στις έννοιες-σύμβολα μπορεί να ανακαλεί νοητικά οποιαδήποτε έννοια που βρίσκεται έξω από το αντιληπτικό του πεδίο και έτσι να σκέφτεται πράγματα απόντα αλλά και παρελθόντα και να μπορεί να προσχεδιάζει και μελλοντικές πράξεις. Χάρη στη γλωσσική ικανότητα γίνεται προσιτή η συσσωρευμένη γνώση της ανθρώπινης εμπειρίας. Χωρίς το γλωσσικό κώδικα είναι αδύνατο να υπάρξει ανθρώπινη κοινότητα.

ΘΕΤΙΚΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Γλωσσικές ικανότητες

Ρητορική δεινότητα, λακωνικότητα, ευφράδεια, ετοιμολογία, γλωσσομάθεια, πλούσιο λεξιλόγιο

Γλωσσικές αδυναμίες

Αναλφαβητισμός, λεξιπενία, φτωχό λεξιλόγιο, λειτουργικός αναλφαβητισμός, αμετροέπεια

Πνευματικές/νοητικές ικανότητες

Αναλυτική και συνθετική διαδικασία σκέψης, ανάπτυξη κριτικής και

Πνευματικές/νοητικές αδυναμίες

Έλλειμμα νοητικών ικανοτήτων, μειωμένη αντίληψη, διάσπαση

προβληματισμού, οξυμμένη αντίληψη, αδέσμευτη/ανεξάρτητη/απροκατάληπτη σκέψη, απαλλαγή από δεισιδαιμονίες/εξαρτήσεις/δεσμεύσεις, αμεροληψία, αντικειμενικότητα, αυτογνωσία, ικανότητα ενδοσκοπήσης, αυτοκριτική, ισχυρή επιχειρηματολογία, αυτοπροσδιορισμός, αυτοπειθαρχία, αυτοσυγκέντρωση, γνώση, γόνιμη αμφιβολία και αμφισβήτηση, δεξιότητες, δεκτικότητα στις καινούργιες ιδέες, διαρκής πνευματική εγρήγορση, δημιουργικότητα, δυνατότητα σφαιρικής θέασης των θεμάτων, διορατικότητα, προνοητικότητα, επινοητικότητα, ευρηματικότητα, εφευρετικότητα, ιεράρχηση προτεραιοτήτων, πολύπλευρη ανάπτυξη, πνευματική ευρύτητα, καλλιέργεια γνωστικών ενδιαφερόντων, δυνατότητα εμβάθυνσης οργανωμένη αντίληψη, ορθολογιστική αντιμετώπιση των πραγμάτων και εξελίξεων, ορθή αξιολόγηση αναγκών, οργανωτικότητα, οράματα, ευρυμάθεια, περίσκεψη, δυνατότητα αξιολόγησης, πνευματική οξύνοια, πρωτοτυπία σκέψης, οξυδέρκεια, οργάνωση και μέθοδος, στοχοθεσία, συγκροτημένη εικόνα του κόσμου, συνειδητές επιλογές, σύνεση, ταλέντα, κλίσεις, φαντασία, φιλέρευνο/φιλελεύθερο/καινοτόμο πνεύμα, φιλαλήθεια, φιλοπεριέργεια, φιλομάθεια

προσοχής, ακρισία, αδυναμία σύνθεσης, αποπροσανατολισμός, μαζοποίηση, απουσία κριτικής σκέψης, αμάθεια, απολυτότητα, πίστη στις αυθεντίες, δογματισμός, εγκλωβισμός στην ειδικευση, ετεροκατευθυνόμενη σκέψη, μονοδιάστατη σκέψη, μονολιθικότητα, μιμητισμός, εφησυχασμός, φερέφωνο, ενεργούμενο, εξανδραποδισμός, αδυναμία ταξινόμησης και προσέγγισης αφηρημένων εννοιών, έλλειψη προγραμματισμού/μεθοδικότητας/οργανωτικότητας, συντηρητισμός, προγονοπληξία, επιπολαιότητα, επιφανειακή προσέγγιση σοβαρών θεμάτων, πνευματική σύγχυση, πνευματική αδράνεια, πνευματική μονομέρεια, προλήψεις, αναχρονιστικές αντιλήψεις, ιδεοληψία, περιορισμένοι ορίζοντες, απόλυτη ενδοτικότητα στις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής, υπερβολικές φιλοδοξίες, ματαιοδοξία, κενοδοξία, ιδεολογική σύγχυση

Προϋποθέσεις

Αλφαριθμητισμός, εκπαίδευση, παιδεία, πολύπλευρη μόρφωση, συνεχής και σφαιρική ενημέρωση

Αιτίες

Αναλφαριθμητισμός, αναχρονιστικό εκπαιδευτικό σύστημα, τεχνοκρατική εκπαίδευση, παραπληροφόρηση, υπερπληροφόρηση, προπαγάνδα, φανατισμός, χειραγώγηση

Ψυχικά χαρακτηριστικά

Όταν προβληματιζόμαστε για τις αιτίες ή διερευνούμε τις συνέπειες που συνδέονται με τον ψυχισμό του ανθρώπου, εννοούμε τις **συναισθηματικές αντιδράσεις** του, δηλαδή πώς νιώθει αναφορικά με τον εαυτό του και τους συνανθρώπους του στο στενότερο ή ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον ή και απέναντι σε λαούς και πολιτισμούς οι οποίοι διαφέρουν από την εθνική του ομάδα.

Συναισθήματα λοιπόν είναι οι εκδηλώσεις με τις οποίες δηλώνει ο άνθρωπος τη διάθεσή του σε ό,τι πληροφορείται και σε ό,τι πράττει, δηλαδή οι εσωτερικές αντιδράσεις στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος.

Ολόκληρη η συμπεριφορά του ανθρώπου (και ειδικότερα των νέων) είναι φορτισμένη συναισθηματικά. Τα συναισθήματα συνδέονται στενά με τα κίνητρα της συμπεριφοράς μας, αφού η δραστηριότητα και η ενεργητικότητά μας κατευθύνονται από τις τάσεις και τις παρορμήσεις της συναισθηματικότητάς μας.

Τόσο οι άνθρωποι όσο και οι λαοί διαφέρουν μεταξύ τους ως προς την ένταση με την οποία εκδηλώνουν τα συναισθήματά τους, γεγονός που συνδέεται και θεωρείται κυρίως ως αποτέλεσμα της αγωγής.

Αυτοσυναίσθημα είναι η ευχάριστη ή δυσάρεστη ψυχική διάθεση που γεννιέται από την επίγνωση της αξίας ή της απαξίας μας και γεννά ατομικά συναισθήματα

Κοινωνικά συναισθήματα είναι η ευχάριστη ή αρνητική ψυχική διάθεση που εκδηλώνει ο άνθρωπος προς τους ανθρώπους του στενότερου ή ευρύτερου περιβάλλοντος.

ΘΕΤΙΚΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Αυτοσυναίσθημα Αυτοσυναίσθημα

Τιμή, περηφάνια, αισιοδοξία, σιγουριά, άμιλλα, ηρεμία, γαλήνη, εσωτερική ισορροπία, ψυχική πληρότητα, αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση, ζωντάνια, χαρά, πίστη στις προσωπικές δυνατότητες, αγωνιστικότητα, επιμονή, υπομονή, ψυχραιμία, σεμνότητα, αξιοπρέπεια	Ανασφάλεια, έλλειψη αυτοπεποίθησης, υπεροψία, έπαρση, ματαιοδοξία, φόβος, οργή, λύπη, άγχος, αυτοπεριφρόνηση, αίσθηση του ανικανοποίητου, ψυχικό αδιέξοδο, μοιρολατρία, κορεσμός, ανία, πλήξη, σύμπλεγμα κατωτερότητας, απογοήτευση, χαμηλή αυτοεκτίμηση, κατάθλιψη, αβεβαιότητα, εγωπάθεια, φιλαυτία,
---	--

Κοινωνικά χαρακτηριστικά

Κοινωνικότητα είναι η τάση του ανθρώπου να συνάπτει σχέσεις επικοινωνίας με τους συνανθρώπους του. Η τάση αυτή θεωρείται φυσιολογική ροπή του ανθρώπου και είναι αντίθετη της μοναχικότητας. Η κοινωνικότητα εκφράζεται **με ένα σύνολο συμπεριφορών** προς τα υπόλοιπα μέλη των κοινωνικών ομάδων όπως: επισκέψεις, προσκλήσεις για φαγητό, αλληλογραφία, συζητήσεις, κοινωνική δικτύωση, συμμετοχή σε αθλητικές, πολιτιστικές, συνδικαλιστικές, πολιτικές και άλλες ομάδες. Η κοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων καθορίζεται από τις κυρίαρχες κοινωνικές αξίες και τη διαπαιδαγώγηση του ατόμου. Έτσι εξηγείται το γεγονός ότι τα άτομα στις κοινωνικές τους σχέσεις άλλοτε αντιδρούν θετικά και άλλοτε αρνητικά.

ΘΕΤΙΚΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Κοινωνικά συναισθήματα συμπαθητικά

Κοινωνικότητα, φιλικότητα, πρόταξη του κοινωνικού έναντι του ατομικού συμφέροντος, μετριοπάθεια, διαλεκτικότητα, διαλλακτικότητα, συνέπεια, υπευθυνότητα, κατανόηση, επικοινωνία, αλληλεγγύη, ευγένεια, φιλοτιμία, ανεκτικότητα, προσήνεια, καταδεκτικότητα, εντιμότητα, ειλικρίνεια, αυθεντικότητα, πειθαρχία, ανιδιοτέλεια, δημοκρατική συμπεριφορά, σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπάθεια, αγάπη, κατανόηση, ευγένεια, ευαισθησία, φιλία, στοργή, γενναιοδωρία, δοτικότητα, καλοσύνη, φιλανθρωπία, σεβασμός, αλληλεγγύη, ευγνωμοσύνη, οίκτος, συντροφικότητα, δικαιοσύνη, ανεκτικότητα, συνεργατικότητα, πειθαρχία

Προϋποθέσεις

Χαρακτήρας
Ορθή λειτουργία των θεσμών και φορέων κοινωνικοποίησης (οικογένεια, παιδεία, ΜΜΕ, πολιτεία, θρησκεία)
Υγιείς κοινωνικές αξίες

Κοινωνικά συναισθήματα αντιπαθητικά

Αντικοινωνική συμπεριφορά και δράση, ωφελιμισμός, ευδαιμονισμός, ατομικισμός, εγωισμός, ψυχική δουλεία, σκληρότητα, μηδενισμός, ιδιοτέλεια, υστεροβουλία, πρόταξη του ατομικού έναντι του κοινωνικού συμφέροντος, συγγνή εκμετάλλευση των άλλων, απανθρωπιά, βία, εγκληματικότητα, ανταγωνισμός, φανατισμός, δογματισμός, αδιαλλαξία, φθόνος, μίσος, ζηλοτυπία, χαιρεκακία, αντιπάθεια, εμπάθεια, μισαλλοδοξία, ασέβεια, επιθετικότητα, καχυποψία, αντιπαλότητα, ανταγωνιστικότητα

Αιτίες

Χαρακτήρας
Δυσλειτουργία των θεσμών/φορέων κοινωνικοποίησης (οικογένεια, παιδεία, ΜΜΕ, πολιτεία, θρησκεία)
Ηθική κρίση

Αισθητικές αντιλήψεις

Αισθητική είναι η αντίληψη και **κρίση για το ωραίο**, όπου αυτό είναι δυνατόν να εμφανιστεί: στη φύση, στα πράγματα, στα πρόσωπα, στις ιδέες, στην τέχνη και όπου αλλού. Πρόκειται για την καλλιέργεια μιας άλλης αίσθησης, με την οποία οι άνθρωποι μαθαίνουν να βλέπουν τα πράγματα όχι μόνο από τη σκοπιά της χρησιμότητας και της ωφέλειας, αλλά και **από τη σκοπιά του ιδανικού και της ομορφιάς**.

Το ωραίο προκαλεί ευχαρίστηση στον άνθρωπο, μεταδίδει χαρά, τέρψη. Η ηδονή που προκαλεί η ομορφιά είναι καθαρά ψυχική, αφού στη θέασή της διεγείρονται ισχυρά αισθήματα συγκίνησης, τα καλαισθητικά.

Το ωραίο απευθύνεται περισσότερο σε μη λογικές τάσεις της ανθρώπινης ψυχής, συγκινεί περισσότερο τον κόσμο του ασυνειδήτου.

Οι αισθητικές αντιλήψεις των ανθρώπων και των λαών διαφέρουν. Επίσης, οι αισθητικές τάσεις διαφοροποιούνται από εποχή σε εποχή και από πολιτισμό σε πολιτισμό.

Η καλαισθησία, οι αισθητικές αντιλήψεις και η σχέση που διαμορφώνουν οι άνθρωποι με το ωραίο ως ιδεώδες τούς διαφοροποιεί όπως και οι νοητικές και ψυχικές τους λειτουργίες.

Και όπως αυτές βρίσκονται σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, έτσι και η αισθητική των ανθρώπων καλλιεργείται από το άμεσο κοινωνικό τους περιβάλλον αλλά και εξαρτάται από την παρουσία ή απουσία αισθητικής αγωγής στο πολιτισμικό περιβάλλον.

ΘΕΤΙΚΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Αισθητικές αξίες με βάση τις οποίες αξιολογείται το ωραίο

Καλαισθησία, πρωτοτυπία, αυθεντικότητα, γνησιότητα, πρωτοτυπία, ευρηματικότητα, ισορροπία, αρμονία, αναλογία, κομψότητα, απλότητα, λιτότητα, ανεπιτήδευτο, χάρη, ευγένεια, αποφυγή υπερβολής/εκζήτησης/εντυπωσιασμού, διακριτικότητα

Βιώματα-συναισθήματα

Τέρψη, καλαισθητική απόλαυση, καλαισθησία

Προϋποθέσεις

Παιδεία, αισθητική αγωγή και καλλιέργεια, αγάπη για τις τέχνες, καλαισθητικά κριτήρια

Αισθητικές αξίες με βάση τις οποίες αξιολογείται το άσχημο

Κιτς, κακέκτυπα, μιμητισμός, κοινοτοπία, προχειρότητα, απουσία κομψότητας/χάρης/καλαισθησίας, εκχυδαϊσμός, εμπορευματοποίηση, στρατευμένη τέχνη, περίτεχνο, λαβυρινθώδες, γιγαντισμός, υπερβολή, εκζήτηση, εντυπωσιασμός, ερμητικότητα, υποταγή στη μόδα, μαζικότητα, ευτέλεια, τυποποίηση

Βιώματα-συναισθήματα

Αδιαφορία, πλήξη, εθισμός στο κακόγουστο/εφήμερο/κοινότοπο, στρέβλωση κριτηρίων

Αιτίες

Απαιδευσία, απουσία αισθητικής καλλιέργειας, επαφή με προϊόντα μαζικής κουλτούρας, εμπορευματοποίηση της τέχνης, πρότυπα που επιβάλλει η τηλεόραση και τα περιοδικά, βιομηχανία της ψυχαγωγίας

Πολιτικές αντιλήψεις - συμπεριφορά

ΘΕΤΙΚΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Στάση απέναντι στα κοινά

Ενδιαφέρον-συμμετοχή στα κοινά, δημοκρατικό φρόνημα, σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών ιδεωδών, διάλογος, πρόταξη των εθνικών συμφερόντων έναντι των προσωπικών επιδιώξεων.

Στάση απέναντι στο έθνος

Φιλοπατρία, εθνισμός, πατριωτισμός

Στάση απέναντι στα κοινά

Αδιαφορία για τα κοινά, κομματικοποίηση, πόλωση της πολιτικής ζωής, ιδιοτέλεια, πρόταξη στενών προσωπικών και κομματικών συμφερόντων έναντι του κοινού και δημόσιου συμφέροντος, δωροληψία, δωροδοκία, διαφθορά

Στάση απέναντι στο έθνος

Εθνικισμός

Στάση απέναντι στα άλλα έθνη

Υγιής οικουμενισμός, καθολικός ανθρωπισμός, προστασία και σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και της ειρήνης, αλληλεγγύη

Στάση απέναντι στα άλλα έθνη

Νοσηρός οικουμενισμός, μίσος, ρατσισμός, μισαλλοδοξία, αποκλεισμός, εκθρόνηση, ανταγωνισμός, φιλοπόλεμη διάθεση, μιλιταρισμός

Προϋποθέσεις

Άτομο-προσωπικότητα (θετικά χαρακτηριστικά)
Φορείς/θεσμοί κοινωνικοποίησης (οικογένεια, σχολείο, ΜΜΕ, πολιτεία)
Οικονομικές συνθήκες
Πρότυπα-αξίες
Οικουμενικές συνθήκες

Αιτίες

Άτομο-προσωπικότητα (προβλήματα)
Δυσλειτουργία φορέων/θεσμών κοινωνικοποίησης (οικογένεια, σχολείο, ΜΜΕ, πολιτεία)
Οικονομικές συνθήκες
Ηθική κρίση - κρίση αξιών, τα προβαλλόμενα πρότυπα
Οικουμενικές συνθήκες

Ηθικά χαρακτηριστικά - ήθος - συμπεριφορά

Όταν προβληματιζόμαστε για τη συμπεριφορά και γενικότερα για τις αντιδράσεις των ανθρώπων απέναντι σε πρόσωπα, ιδέες, θεσμούς, προτιμήσεις κ.λπ., είναι αναγκαίο να γνωρίζουμε βασικά στοιχεία για ορισμένους όρους.

Ηθική: με τον όρο αυτόν εννοούμε τις ιδέες και πεποιθήσεις της πλειονότητας των μελών μιας κοινωνίας για το επιθυμητό και το ανεπιθύμητο, το δίκαιο και το άδικο, το καλό και το κακό, το ωραίο και το άσχημο.

Χαρακτήρας-ήθος: από ψυχολογική άποψη είναι ο ιδιαίτερος τρόπος συμπεριφοράς.

Συμπεριφορά: κάθε άνθρωπος οργανισμός από τη φύση του είναι προικισμένος με δυνατότητες ώστε να αντιδρά στα ερεθίσματα του εξωτερικού και εσωτερικού κόσμου. Η αντίδραση αυτή –ανεξάρτητα από τη μορφή που παίρνει (θετική ή αρνητική)– ονομάζεται συμπεριφορά.

ΘΕΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ**ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ**

Προσήλωση στα ανθρωπιστικά ιδεώδη, εξευγενισμός, εξανθρωπισμός, ηθικοποίηση, αυτάρκεια, αξιοπρέπεια, αυτοσεβασμός, μετριοφροσύνη, ήθος, μέτρο, συνέπεια λόγων και έργων, φιλαλήθεια, παρρησία, εγκράτεια, αυτοέλεγχος, αυτοπειθαρχία, ακεραιότητα, τιμιότητα, δικαιοσύνη

Υλισμός, υπερκαταναλωτισμός, δουλοπρέπεια, εγωισμός, αλαζονεία, υπεροψία, ευτέλεια, οκνηρία, νωθρότητα, ανευθυνότητα, καιροσκοπισμός, ανυποληψία, υπερβολή, απολυτότητα, εσωστρέφεια, ατομικισμός, ασέβεια, απειθαρχία, αγένεια, κυνισμός, αυταρχισμός, προπέτεια, ατιμία, ανειλικρίνεια, συκοφαντία, διαβολή, αχαριστία, υποκρισία, θράσος, φιληδονισμός, φιλαυτία, αμοραλισμός, αποχαλίνωση, αουδοσία, οίηση, έπαρση, ιδιοτέλεια, παραβατική συμπεριφορά

